

Reviderad syn på foder från artrika slätter- och betesvallar? Replik till Norderhaug m.fl.

Med anledning av hur jag citerats i Karin Bojs artikel i SBT nr 5/2009 ifrågasätts det moderna lantbrukets syn på hö och bete från artrika slätter- och betesvallar (SBT nr 6/2009, s. 330). Låt mig först konstatera vad jag tror att vi är överens om: det traditionella sättet att hålla boskap i Europa har skapat ett odlingslandskap med fantastiska biologiska värden vilket förtjänar att skyddas i den utsträckning det är möjligt! De miljöstödd som finns att hämta hos EU är värdefulla bidrag som ska användas genomtänkt, med utgångspunkt från varje lands speciella förutsättningar. Samtidigt är olika ideella insatser ovärderliga, som till exempel det arbete som rapporteras i SBT nr 5/2009, s. 210. Medveten marknadsföring av till exempel naturbeteskött är också viktigt i strategier för bevarandet av dessa marker.

Fodervärdet hos ängs- eller vallfoder bestäms av två saker: näringsinnehåll och hur mycket ett djur kan äta av det. Tillsammans avgör dessa hur mycket mjölk eller kött ett djur kan producera på ett givet foder. Ett sent skördat ängshö, liksom ett sent skördat hö från en sådd slättervall, är fattigt på energi och protein men rikt på fiber. En viss mängd fiber är bra för djurens matsmältning, men ett mycket stort innehåll leder till att magen snabbt blir full, och djuret kan då inte äta mer.

Om vi skulle utfodra en vanlig svensk mjölkko med sent skördat hö från äng eller slättervall som enda vinterfoder skulle hon tappa ungefär 75 procent av sin mjölkproduktion sett över hela året, eftersom den näring hon får i sig inte räcker till stort mer än att upprätthålla livsfunktionerna. Ett växande ungdjur skulle sluta att växa. Därför

skördar svenska bönder sina slättervallar tidigt och får då ett näringsrikt foder som djuren kan äta mycket av. Sent skördat hö, oavsett ursprung, passar dock bra till djur som inte behöver så mycket näring, det vill säga djur som varken växer eller producerar mjölk.

Bete kan jämföras med ett mycket tidigt skördat foder och har alla de positiva egenskaper som kan förknippas med ett sådant: rikt på näring, djuren kan äta mycket av det och avkastningen blir god. I traditionella system sker merparten av produktionen under betesperioden.

Avkastning är en sak, produktens kvalitet en annan. Det finns en rad olika studier som visar att det går att påverka fettets sammansättning i mjölk och kött med hjälp av utfodringen. Som alltid när man gör jämförelser spelar det roll hur man jämför och vad man jämför med. Några generella slutsatser kan dras mot bakgrund av de publicerade data som finns tillgängliga: 1) färskt foder (bete) ger en mer hälsosam fettsammansättning än konserverat foder (hö eller ensilage) och 2) klöver ger en mer hälsosam fettsammansättning än gräs. Betesbaserade produktionssystem ger därför produkter som kan förväntas vara nyttigare för människan än system där bete inte ingår. Effekterna har dokumenterats när djuren betat såväl artrika marker som sådda artfattiga betesvallar. Vad som ännu inte är ordentligt undersökt är hur andra växter än gräs och klöver påverkar produktkvaliteten. Det är förstås viktigt att sådana studier genomförs.

Sammanfattningsvis kan man alltså konstatera att det inte finns några principiella skillnader mellan foder från artrika ängar och betesmarker och foder från sådda slätter- och betesvallar. Det som är helt avgörande för vilket värde fodret får ur ett produktionsperspektiv är *när på säsongen det skördas*, medan produktkvaliteten påverkas av både av utfodringssätt (färskt eller konserverat) och botanisk sammansättning.

Bodil Frankow-Lindberg, professor i produktionsbiologi vid Sveriges lantbruksuniversitet